

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR KIRK HADİS TERCÜMESİ*

Atila GÖKDEMİR**

ÖZET

Hız. Peygamber'in doğumu, isimleri, sûreti, mucizeleri, gazaları, hicreti, sözleri, Mirâcı ve âhirete irtihali ile ilgili hususlar Türk-İslâm edebiyatı sahasında farklı edebî türlerin teşekkülüne zemin hazırlamıştır. Bu edebî türlere mebnî olarak kaleme alınan eserler Hız. Muhammed'in hayatının her safhasını detaylı bir şekilde ihtiva etmektedir. Manzum kırk hadis tercümeleri de bu çerçevede meydana gelen türlerden birisidir.

Çalışmamıza konu olan manzum kırk hadis tercümesi, müellifi tespit edilemeyen ve on fasıldan oluşan elli dört varaklık bir manzûmenin son bölümüdür. *Hâzâ Kitâbü'r-Risâle* şeklinde isimlendirilen eserin ilk dokuz faslında bahsedilen konularla ilgili olarak kırk iki hadis zikredilmiştir. Bu kısım, Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın *Envâru'l-Âşıkîn* adlı eserinden esinlenerek te'lif edilmiştir. Eserin ilk dokuz faslında âlemin yaratılışı, cennet, cehennem, küçük ve büyük günahlar, namazın, salâvatın ve Kur'an okumanın önemi, ilmin ve âlimlerin fazileti gibi hususlar ele alınmıştır. Son fasıl ise müstakil bir kırk hadis tercümesi olup Hız. Peygamber'in nasihatlerinin ağırlıkta olduğu çeşitli konularla ilgili kırk hadis, ikişer beyitle manzum olarak tercüme edilmiştir. Araştırmalarımıza göre tek nüshası olan eser, Müslüman Türklerin edebî zevk ve üslubunun ortaya konulması açısından önemli bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: *Kırk Hadis, Manzum Hadis Tercümesi, Envâru'l-Âşıkîn.*

A FORTY HADITH IN-VERSE WHOSE AUTHOR IS UNKNOWN

ABSTRACT

The works that were written in the field of Turkish-Islamic literature consist of the life of Prophet Muhammad in detail. The birth of the Prophet, his names, physical appearance, miracles, wars, hejrah, words, miraj and death

* Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında Yrd. Doç Dr. Melek Dikmen'in danışmanlığında tamamlanan "Müellifi Bilinmeyen Bir Manzum Hadis Tercümesi" adlı yüksek lisans tezinini bir bölümü üzerine yapılan düzenleme ve ilaveler neticesinde hazırlanmıştır.

** Araştırma Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı atilagokdemir@sdu.edu.tr

provided new literary genres to be formed. Forty hadith in-verse is a literary genre that was formed within this scope.

The forty hadith in-verse on which we studied is the last chapter of a poetic work whose author is unknown and that involves forty four pages. The poetic work was named as *Hâzâ Kitâbü'r-Risâle* and forty two hadith were mentioned in the first nine chapter. The first nine chapters were written based on Yazıcıoğlu Ahmed Bican's *Envâru'l-Âşıkîn*. In the first nine chapter, creation of the universe, paradise, hell, big and little sins, the importance of pray, recitation of Quran, importance of science are mentioned. The last chapter is a separate forty hadith in-verse. It involves forty hadith about the advises of Prophet Muhammad. Each hadith was translated into Turkish with two verses. The work has only one copy in libraries. It is an important sample that reveals the literary pleasure and style of Muslim Turks.

GİRİŞ

H. Muhammed (s.a.v.), İslâm peygamberi olmasının tabii bir neticesi olarak bu din etrafında teşekkül eden edebiyatımızda kendisine en fazla yer verilen ve hakkında en çok eser kaleme alınan kişilerin başında gelmektedir. H. Muhammed'in doğumu, gazaları, Mirac'ı, hadisleri, fiziksel özellikleri başta olmak üzere hayatının her safhası çeşitli edebî türlerin teşekkülüne zemin hazırlamıştır. H. Muhammed'in hadisleri üzerine bina edilen türlerden birisi de kırk hadis tercümeleridir. İslâm'ın temel kaynaklarından olan hadisler, kaleme alınan şiirlerde iktibas veya telmih yolu ile kullanılmışlar, bunun yanı sıra müstakil bir edebî tür olarak kırk hadis türünün oluşumuna da vesile olmuştur. Ekseriyetle kırk adet hadisin bir araya getirilmesi ile oluşan edebî tür, edebiyatımızda Türk milletinin manevî yaşamına yön verecek kadar mühim eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sûretle kaleme alınan eserler, müelliflerin en fazla rağbet gösterdiği türlerden biri hâline gelmiş ve Müslüman Türk milletinin de yüzyıllar boyunca ilgisine mazhar olmuştur.

Manzum kırk hadis tercümesi türündeki eserler, genellikle sanatsal kaygılardan uzak, irfanî bilgiyi yaymaya ve H. Muhammed'in sözleri vasıtası ile okuyucuya ahlakî öğütler vermeye dönük çalışmalardır. "Kırk hadis" in yanı sıra "çihil hadis", "hadis-i erbain" gibi adlarla da anılan bu tür, yüzyıllarca Müslüman Türk müellifler tarafından çok fazla rağbet görmüştür. Öyle ki, birçok meşhur şair, divanlarının yanında birer de manzum kırk hadis tercümesi kaleme almışlardır¹.

Kırk Hadis türü eserlerin ilk örnekleri, h. II. asrın son yarısında basit derlemeler şeklinde ortaya çıkmıştır. Arap edebiyatında bu türün ilk örneğini

---

¹ Abdülkadir Karahan, "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, C. 25, s. 470-473.

veren Abdullah b. el-Mübârek el-Hanzalî'dir². Eser, mensur olarak kaleme alınmış olup Arap edebiyatında Kırk Hadis türünün manzum örnekleri çok fazla bulunmamaktadır. Nevevî'nin *Kırk Hadis*'i, bu türün Arap edebiyatındaki en meşhur örneğidir. Molla Câmî'nin Farsça olarak kaleme aldığı manzum Kırk Hadis tercümesi de türünün önemli ve özgün örnekleri arasındadır. Şair ezberlemesi kolay olan hadisler içerisinden kırk tanesini seçmiş ve Farsçaya birer kıt'a ile tercüme etmiştir. Câmî'nin Kırk Hadis Tercümesi Ali Şîr Nevâî'den başlayarak Fuzûlî, Nâbî gibi birçok şairimiz tarafından Türkçeye aktarılmıştır³. İslâm medeniyeti içerisinde yer alan bu üç millet de edebî tür olarak kırk hadise rağbet etmişse de kırk hadisler en fazla Müslüman Türk müellifler arasında revaç bulmuştur⁴.

Hicrî II. yüzyıldan itibaren ilk ürünleri derleme şeklinde görülmeye başlanan Kırk Hadis tercümeleri daha sonraki dönemlerde önemli ölçüde yaygınlık kazanmış ve bağımsız bir edebî tür hâlini almıştır. Muhaddisler başta olmak üzere birçok kimse, kırk hadis türünde eserler verme çabası içerisine girmiştir. Kırk hadis literatürü incelendiğinde müellifleri eser telifine sevk eden birtakım sebeplerin bulunduğu görülmektedir⁵. Manzum kırk hadis tercümelerinin yazılma sebeplerinin başında hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in "Ümmetimin içinde din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni Allah Teâla fakihler ve âlimler zümresi arasında haşreder. Ben kıyamet gününde ona şefaati olurum. Ona cennetin dilediğin kapısından gir denilir. Âlimler zümresi ile yazılır, şehitler zümresi ile dirilir, şefaati ona hak olur."⁶ meâlindeki zayıf, hatta mevzu olduğu kabul edilen rivâyet gelmektedir⁷. Meşhur olan bu rivâyetin dışında hadisin diğer bir tariki olarak zikredilen "Ölümünden sonraya kırk hadis bırakan kimse cennette benim arkadaşımıdır."⁸ şeklindeki rivâyet de müellifleri kırk hadis derlemeye teşvik eden saiklerden birisidir. Hz. Peygamber'in hadislerindeki bu müjdelere nail olmak arzusu ile çok sayıda kırk hadis türü eser kaleme alınmıştır. Mezkûr rivâyetlerin yanı sıra Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak, cehennem azabından korunmak, okuyanların hayır dualarını almak, Hz. Peygamber'in ruhaniyetine tevessül etmek, sıkıntıları unutmak, faydasız geçen zamanı telafi etmek, İslâm dinine ve Müslümanlara hizmet etmek, dostların ve talebelerin ricasını yerine getirmek, hadis ilminde ve edebiyatta behresi olduğunu göstermek, âlimler

² Kettânî, *er-Risâletü'l-Mustatrafê*, çev. Yusuf ÖZBEK, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, s.193.

³ Ahmet Sevgi, "Molla Câmî'nin Erbaîn'i ve Türkçe Manzum Tercümeleri", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Konya, 1999, S. 6, s. 1; Âlim Yıldız, "Sirâcî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 1, s. 128.

⁴ Abdülkadir Karahan, "a.g.m.", C. 25, s. 470.

⁵ Selahattin Yıldırım, *Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları*, Dârü'l-Hadis, İstanbul, 2000, s.19.

⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Lübnan-Beyrut, 1988, c.2, s. 246, Hadis no: 2465; Beyhâkî, *Şuabü'l-İmân, Talebü'l-İlm*, 7, II, 270, Hadis no: 1727.

⁷ İ. Hakkı Ünal, "İslam Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Vefî'nin Hadis-i Erbaîn Şerhi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 39, s. 137-140. Ünal, bu çalışmasında bu rivâyeti, hadis ilmi kıstasları bakımından uzunca tahlil etmiştir.

⁸ İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, Beyrut 1983, I-II, c. 1, s. 125.

arasında görölmek, ders tekrarlarında istifade edilmek, şahsî görüşlerini açıklamak, padişah veya devlet ricalinin iltifatına nail olmak, hastalıktan kurtulmak gibi sebeplerden ötürü de bu edebî türde eserler verilmiştir⁹.

Kırk hadis tercümeleri çok farklı konuları muhtevasında barındırabilmektedir. Eserlerin bir kısmı müstakil bir konu ile ilgili telif edilmiş olmakla birlikte, farklı konuların bir arada yer aldığı tercüme de mevcuttur. Hz. Peygamber, âli ve ashabı, Kuran'ın fazileti, İslâm'ın şartları, tasavvuf ve tarikat, uhrevî meseleler, ilim, âlim, siyaset, hukuk, cihad, içtimaî ve ahlakî hayat, bir kavim ya da şehrin fazileti, tıp, mizah, latife ve hüsn-i hat gibi mevzular bu tür eserlerin muhtevasını oluşturabilmektedir¹⁰. Kırk hadis tercümeleri, şekil bakımından incelendiğinde ise mensur, manzum ve hem mensur hem manzum olmak üzere üç farklı tarzda tertip edilmiştir. Mensur olanların bir kısmı hem tercüme hem şerh iken manzum tercümelerde genellikle tercüme bir kıt'a ile yapılır. Hadis metni bu kıtadan önce veya sonra verilir. Bunun dışında az da olsa metin ve tercümenin aynı kıtada verildiği de görölmektedir.

1. Eserin Adı ve Müellifi

İncelememize konu olan manzum kırk hadis tercümesi “*Hâzâ Kitâbü'r-Risâle*” başlığını taşıyan 54 varaklık bir eserin son faslını oluşturmaktadır. Kırk adet hadisin manzum olarak tercüme edildiği bu fasıl, “*Onuncu Fasıl Âhar Bahir Üzerine Hadislerdür*” şeklinde adlandırılmıştır.

Eserin müellifinin ismi ya da mahlası ile ilgili olarak herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak ferağ kaydında, Mustafa bin Abdullah adında bir müstensih tarafından h. 976 senesi Cemaziyelevvel ayında istinsah edildiği bilgisi yer almaktadır. Eserin muhtevasından yola çıkılarak müellif hakkında sınırlı sayıda da olsa birkaç husus tespit edilmiştir. Bu hususlardan en önemlisi müellifin eseri kaleme aldığı dönemde İstanbul'da ikamet etmekte olduğudur. Zira eserde müellif, kırk hadisin yer aldığı kısımdan önceki dokuzuncu fasılda deniz kenarında ikamet edenlerin hesapsız cennete girecekleri ile ilgili hadisi açıklarken, kendisinin iki kenarında deniz olan İstanbul'da ikamet ettiğini söylemekte ve bu nedenle Allah'a şükretmektedir:

Hamd'ü lillâh şehri İstanbuldayız

Ki iki kenârında bile deñiz¹¹

⁹ Abdülkadir Karahan, *İslâmî Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 5-18; Müzahir Kılıç, “Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2001, s. 93.

¹⁰ Karahan, *İslâmî Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis*, s. 31-38.

¹¹ *Manzum Hadis Tercümesi*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 5237/1, Varak No: 46b.

Müellifin, eserin ilk dokuz faslı için ağırlıklı olarak Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın XV. yüzyılda kaleme aldığı *Envâru'l-Âşıkîn* adlı eserini temel kaynak almasından¹² ve kendisinin yaşadığı yer hakkında İstanbul adını kullanmasından hareketle İstanbul'un fethinden sonra, XVI. asır ve sonrasında yaşadığını söylenilebilir.

Müellifle ilgili diğer husus ise, Sünnî inancı benimsemiş olmasıdır. Müellif, kırk hadis faslından önce yer alan dördüncü fasılda dervişlerin özellikleri hakkında bilgi verirken ehl-i sünnet ve'l-cemâat olmak Hz. Peygamber'in sünnetine ittiba etmek, hem kavlen hem fiilen Sünnî olmak gibi hususiyetleri zikretmektedir:

Bil ki dervîşlük didükleri müdâm
Ma' lûm olsun kim saña imdi tamâm
Oldur ehl-i sünnet cemâ' at ola
Hem faqrına râzî her sâ' at ola
Seyyidü'l-kevneyn Rasûlu'llâh ol
Dağı tâbi' aşhâbına ola ol
Dağı Sünnî ola ol kişi kavlen
Dağı Sünnî ola ol kimse fi' len¹³

2. Eserin Nüshaları ve Şekil Özellikleri Hakkında

İncelediğimiz kırk hadis tercümesinde kullanılan nazım şekli mesnevidir. Bilindiği üzere mesneviler konularına göre eğitici, öğretici ve yönlendirici yanı ağır basan (dinî, tasavvufî, ahlâkî, belli alanda bilgi veren, kahramanlık teması işleyen mesnevîler), edebî değeri ağır basan ve yaşanan hayatı merkeze alan mesnevîler olmak üzere üç ana kategoriye ayrılabilir¹⁴. İncelediğimiz eser 80 beyitten müteşekkil olup eğitici, öğretici ve yönlendirici yönü ağır basan ahlâkî mesnevîler kategorisine dâhil edilebilir.

¹² Ferağ kaydının bulunduğu varakta, eserin telifinde ekseriyetle Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eserinden faydalandığına dair bir ibare bulunmaktadır. Manzumenin ilk dokuz faslı ile Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın *Envârü'l-Âşıkîn* adlı eserinin karşılaştırılması yapılmış, manzumede yer alan hadisler ile hadisleri izah ederken yer verilen olayların büyük çoğunluğunun *Envârü'l-Âşıkîn*'den alındığı tespit edilmiştir. Bkz. Yazıcıoğlu Ahmed Bican, *Envârü'l-Âşıkîn*, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2015.

¹³ *Manzum Hadis Tercümesi*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 5237/1, Varak No: 27a.

¹⁴ İsmail Ünver, "Mesnevî", *Türk Dili Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986, S. 415-416-417, s. 432-450; M.A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2013, 7. Baskı, s.80-82; Mustafa Çiçekler, "Mesnevî", *DİA*, Ankara, 2004, c. 29, s. 321; Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul, 2003, s.59; Saraç, *a.g.e.*, s. 79-80; Ahmet Kartal, *Doğu'nun Uzun Hikayesi Türk Edebiyatı'nda Mesnevî*, Doğu Yayınevi, İstanbul, 2014, 147-159.

Müellif, eserini aruzun “FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilÀtün FÀèilün” kalıbı ile kaleme almıştır.

Kim ki dünyâda ħarîr giydi dir ol ħayr’ul-beşer

Âĥiretde giymezi ol böyle bil iy şâĥib-kerem

Kütüphane kataloglarında yapılan taramalar neticesinde incelemize konu olan kırk hadisin tek nüshasına ulaşılabilmektedir. Dolayısı ile başka bir nüsha ile karşılaştırılarak değerlendirme imkânı bulunamamıştır. Eser, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz. A 5237/1 demirbaş numarasına kayıtlı manzûmenin 49b-54a varakları arasında yer almaktadır. Siyah meşin bir cilt içerisinde yer alan eserin kapakları kâğıt kaplı ve harap hâldedir. Ayrıca şirazesini de dağınıktır. 195x133 - 195x90 mm. ebadında, suyu filigranlı kâğıt üzerine, harekeli Nesihle çift sütuna 13 satırlı yazılmıştır. Eserin yapraklarında rutubet lekesi bulunmaktadır. Başlık ve hadislerde kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere sonunda yer alan ferağ kaydına göre eser, Mustafa bin Abdullah adında bir müstensih tarafından h. 976 (m. 1569) senesinin Cemaziyevvel ayında istinsah edilmiştir. Kütüphane kayıtlarında eserin 1984 senesinde Onur Çukurkent’ten alındığı şeklinde bir ibare mevcuttur¹⁵.

Eserin başı:

ONUNCI FAŞIL ÂĤAR BAĤİR ÜZERİNE ĤADİŞLERDÜR (‘ as.)

İnne Hâzihi’l-ĥulûbe Teşaddâ Kemâ Tuşaddi’u’l- ĥadîde Fe Ĥîle Yâ Rasûla’llah Ve Mâ Cilâhâ Fe Ĥâlâ Tilâvetü’l-Ĥur’âni Ve Zikru’l-mevt

Şöyle buyurmuşdur ol ĥalb derdine dermân ĥabîb

Açılır ĥalbler demir açıldığı gibi‘ ayân

Eserin sonu:

Vir bize dünyâda iyilik âĥirette hem-çünân

Daĥı bizi ateş ‘ azâbından ĥurtar yâ Raĥîm

Temmet Hâzihi’l-kitâbü Bi-hamdi’llâhi Ve ‘Avnihi Ve Ĥüsni Tevfîĥihi

3. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri

Çalışmamıza konu olan Kırk Hadis Tercümesi’nin dikkati çeken en önemli özelliği, müellifinin eserde edebî ve sanatsal kaygılardan uzak, sade, anlaşılır ve yalın bir dil kullanmış olmasıdır. Öyle ki, daha evvel de belirtildiği üzere XVI. yüzyılda yazılmış olabileceğini tahmin ettiğimiz eserin dili,

¹⁵<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/manz%C3%BBm-had%C3%AEs-tercemesi/132787> Son Erişim Tarihi: 14.06.2017

günümüz okuyucusu tarafından bile rahatlıkla anlaşılacak bir sadeliğe sahiptir. Dinî-didaktik bir yapı arz eden eser, çoğunluğu sade ve anlaşılır Türkçe kelimelerin yanı sıra, yazıldığı devrin ve sonrasının Müslüman Türk toplumu tarafından rahatlıkla anlaşılacak kelimeleri ve terkipleri ihtiva etmektedir. Eserde uzun ve karmaşık söz kalıpları, anlaşılması güç tamlamalar hemen hemen hiç bulunmamaktadır. Aşağıda yer alan örnek beyitler de, bu söylediklerimizi destekler mahiyettedir.

Âdemün cisminde bir et buyurmuşdur Rasûl
Ol ki pāk oldı kamu cismi anuñ pākđur hemān
Cīfedür dünyā dağı diyü buyurmuşdur Rasûl
Aña her kim řālib oldıysa olupdur ol kilāb

İnsanları dünyevî ve uhrevî konularda bilgilendirmeyi ve uyarmayı konu edinen bu eseri, nasihatnâme türü içerisinde de değerlendirebiliriz. Nasihatnâme türü eserlerin genel özelliği; muhatabını bilgilendirirken, yazıldığı dönemin toplumu tarafından rahatlıkla anlaşılacak, edebî kaygıların ikinci planda kaldığı ve anlatılmak isteneni en sade ve yalın şekilde ifade edebilecek söz ve söz kalıplarının kullanıldığı eserler olmalarıdır¹⁶. Bu zaviyeden bakıldığında incelediğimiz eser de edebî kaygılardan uzak üslubu, yalın söz ve söz gruplarının yoğunluğu, en mühimi de ibadet ve muamelatla ilgili olarak Müslüman Türklere yapılan tavsiyeleri barındırması hasebiyle nasihatnâme türüne önemli bir örnek teşkil etmektedir.

4. Eserin Muhteva İncelemesi

Daha önce de belirtildiği üzere, incelememize konu olan kırk hadisin de yer aldığı 54 varaktan müteşekkil manzume 10 fasıldan ibarettir. Müellif, fasılların her birini farklı şekilde adlandırmıştır. Bu adlandırmalar şu şekildedir:

- Faşl-1 Evvel ‘ Âlem Kaçdur Mađluk Olan Evvel Nedür Anı Beyān İder

- Faşl-1 Şānī Evķat-1 Hamsenün Şevābından ve Riyā ve Naşuğ Tevbesi Nedür Anı Beyān İder

-Faşl-1 Şālīş Günāh-1 Kebāyiri Dağı Günāh-1 Şađāyiri Beyān İder

- Faşl-1 Rābi‘ Peyğamberün Naşīhatinden ve Faķirlik Fazīletinden ve Ba‘ zı Ađvālden Beyān İder

- Faşl-1 Hāmīş Zıkrū’ llāhuñ Fazīletinden Dağı Qur’ānuñ ve Şalavātuñ Fazīletinden Beyān İder

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. İskender Pala, “Nasihatnâme”, *DİA*, Ankara, 2006, C. 32, s. 408-409.

- Altıncı faslın ilk kısmının eksik olmasından dolayı müellif tarafından nasıl adlandırıldığı bilinmemektedir.

- Faşl-ı Sâbi‘ Cenneti Beyân İder ‘Ale’l-İhtîşâr

- El- Faşlu’s-Şâmin Fî Beyân-ı Cehennem ‘Ale’l-İcmâl

- Toğuzuncu Faşıl Kıyâmet Günü Ne Olısar Dağı Şırât Köprüsin ve Hıvzı Beyân İder ‘Ale’l-İcmâl

ONUNCI FAŞIL ÂHAR BAHİR ÜZERİNE HADİŞLERDÜR

Eserin onuncu ve son bölümü çeşitli konularla ilgili olarak seçilmiş kırk hadisten müteşekkildir. Bu bölümde yer alan hadislerden 30 tanesi Buhârî, Müslîm, Tirmizî, Ebû Dâvûd gibi muhaddislerin eserlerinde yer alan hadislerdir. 5 hadis Aclûnî’nin Keşfü’l-Hafâ adlı eserinde mevcuttur. 5 tane hadis ise hadis kaynaklarında tespit edilememiştir. Görüldüğü üzere eser, çoğunluğu sahih hadis kaynaklarında yer alan hadisler seçilmek suretiyle tertip edilmiştir. Müellif, bu bölümü “Onuncu Fasıl Âhar Baîr Üzerine Óadiâlerdür” şeklinde adlandırmıştır. İlk dokuz fasıl Ahmed Bîcan’ın Envârü’l-Âşîkîn isimli eserinden hareketle telif edilmiş olmakla beraber, onuncu fasıl müellifin kendi kaleminden çıkmış müstakil manzum bir hadis tercümesidir. Klâsik hadis tercümesi geleneğine uygun olarak hadislerin öncelikle Arapça metinlerine yer verilmiş, akabinde her bir hadis iki beyit ile açıklanmıştır. Müellif, hadisleri nazma çekerken ilk beyitte Arapça hadisin Türkçe anlamını vermeye gayret göstermiş, ikinci beyitte ise ilgili hususta okuyucuya nasihatte bulunmuştur. Eserde yer alan kırk hadisler belli bir konuda olmayıp bir Müslümanın günlük hayatta karşılaşılabileceği ibadet ve muamelat ile ilgili çeşitli hususları ihtiva etmektedir. Bunlardan bir kısmı Müslümanların bireysel yaşamlarında dikkat etmesi gereken birtakım hususlarda nakledilen hadisler olmakla birlikte, sosyal yaşamlarında da büyük önem arz eden konularla ilgili hadislere de yer verilmiştir. Bireysel yaşamla ilgili olarak namaz kılmak, Kur’an okumak, ilim öğrenmek, kibir, kalp temizliği, nefse muhalefet etmek, gaflet, iyi niyet, ipek elbise giymek, dünyanın fani olması gibi hususlar ele alınmıştır. Müslümanların sosyal yaşamı ile ilgili olarak ise alışverişte hile yapmamak, insanlara faydalı olmak, mahlûkata merhametli davranmak, mazlumun duasından sakınmak, Allah’ın sevdiklerini sevmek, kardeşlik hukuku, kafirlere benzememek, cemaatle namaz hususlarındaki hadisler zikredilmiştir. Bunların dışında resim yapmak, münafığın alametleri, evde köpek beslemek, kabir ehlinden yardım talebinde bulunmak, ölen yakının arkasından ağlamak hakkında rivayet edilen hadislere de yer verildiği görülmektedir.

MANZUM KIRK HADİS TERCÜMESİ'NİN
TRANSKRİPSİYONLU METNİ

ONUNCI FAŞIL ĀḤAR BAḤİR ÜZERİNE ḤADİŞLERDÜR

İnne Hazîhi'l-kulûbe Teşaddâ Kemâ Tuşaddi'u'l-ḥadîde Fe Ḳîle Yâ
Rasûla'llah Ve Mâ Cilâhâ Fe Ḳâle Tilâvetü'l-Ḳur'ânî Ve Zikru'l-mevtî¹⁷

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

Şöyle buyurmuşdur ol ḳalb derdine dermân ṭabîb

Açılur ḳalbler demir açıldığı gibi' ayân

Eyitdiler yâ Rasûla'llâh ḳalbi açan nedür

Didi Ḳur'ânî tilâvet mevti añmaḳdur her ân

İnne Fî Cesedi'bn-i Ādem Lemudḡatün İzâ Şalaḡat e'l-cesedü
Küllühü Ve İzâ Fesedet Fesede'l-cesede Küllühü Elâ Ve Hiye Ḳalbhü¹⁸

Ādemün cisminde bir et buyurmuşdur Rasûl

Ol ki pāk oldu ḳamu cismi anuñ pāḳdur hemân

Şöyle kim pāk olmaya murdâr olur cümle cisim

Ḳalbdür ol buyurdılar pāk ideḡor sen de her ân

Sellimü 'Ale'l-yehûdi Ve'n-naşârâ Ve Lâ Tüsellimü 'Ale'l-yehûdi
Min ümmetî¹⁹ Ve Ḳîle Yâ Rasûla'llâh Me'l-yehûdü Fî Ümmetike Ḳâle
Yestemi'üne'l-ezâne Ve'l-iḳâmete Ve Lâ Yaḡdurüne'l-cemâ'ate²⁰ Şadaḳa

Viriñüz Yehûd Naşârâ üzerine selâm

Yahûdî ümmetim üzre virmeñ dir Faḡr-i cihân

Didiler Yahûdî ümmetün kimdür didi Rasûl

Cemâ'ate gelmeye işidür iḳâme ezân

¹⁷ “Şüphesiz kalpler de demirlerin paslandığı gibi paslanır. Cilası ise Kur'an okumak ve ölümü anmaktır.” Kaynaklarda böyle bir hadis tespit edilememiştir.

¹⁸ “İnsan vücudunda bir et parçası vardır o düzelirse bütün vücut düzelir, o bozuk olduğunda bütün vücut ifsat olur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalptir.” Buhârî, *İman*, 39.

¹⁹ Metinde “mine'l-ümmeti” şeklinde yanlış yazım mevcuttur.

²⁰ “Yahûdî ve Hıristiyanlara selâm veriniz. Ama ümmetimin yahûdilerine selâm vermeyiniz.” Dediler ki: 'Onlar kimdir ey Allah'ın Rasûlü?' Buyurdu ki: “Ezanı ve ikameti duyup da cemaate gitmeyenlerdir.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 1, s. 520.

Ra'eytü Mektûben Fî Bâbi'l-cenneti Men Hâlefe Hüve Fi'l-cenneti
Me'vâhü Ve Men Etâ' a Hüve Fi'n-nâri Me'vâhü²¹ Şadağa Rasûlu'llâh
Didi Mi' râc gicesinde Fahr-i ' âlem Muştafa
Görmüşem Cennet çapusunda yazılmışdur revân
Şol ki muhâlif hevâsına yiri Cennet iken
Ol ki hevâsına uydı yeri nâr olur hemân
Kâle (' as.) Kün Fi'd-dünyâ Keenneke Ğarîbün Ev ' Âbiru Sebîlin Ve
' Udde Nefseke Min Aşhâbi'l-ķubûr²² Nuķile Mine'l-Meşâriķ
Siz Ğarîb gibi oluñ dâyim bu dünyâda ' ayân
Ya geçici yolcu gibi oluñuz kılmañ karar
Dağı aşhâb-ı ķubûrdan nefsüñüz eyleñ hisâb
Böyle buyurdı Rasûl naşihatinde bil iy yâr
' Alâmetü'l-münâfiķi Selâşün İzâ Tekelleme Kezibe Ve İze 'tümüne
Hâne Ve İzâ Va'ade Aħlefe²³ Mine'l-Meşâriķ
Üç ' alâmet var münâfiķda dimişdür ol Ğabîb
Biri bu ki kizb ider söylese idi bî-gümân
Biri dağı ol ki emîn olsa hıyânet ide
Durmaya ' ahdine hergiz budur üçüncü ' ayân
Kâle ' Aleyhi's-selâm Lâ Yedħulu'l-melâ'iketü Beyten Fîhi Kelbün
Ve Şuratün²⁴ Şadağa
Kağrı evde kim ola şüretle kelb didi Rasûl
Melâ'ike ol eve hîç girmez bilsünler hemân
Nefs kilâbından şaķın kim ol ulu putdur saña
Kılbüñ evini dem-â-dem pāk idegör her zamân
Kâle ' Aleyhi's-selâm Küllü Muşavvirin Fi'n-nâri²⁵ Şadağa Rasûl

²¹ "Cennetin kapısında yazılmış olduğunu gördüm ki kim nefesine muhalif olursa yeri cennettir, kim de nefesine uyarırsa yeri cehennemdir." Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanmamıştır.

²² "Dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol ve kendini kabir ehlinde say." Buhârî, *Rikak*, 2.

²³ "Münâfiğın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, ona güvenildiği zaman hıyanet eder ve söz verdiği zaman yerine getirmez." Buhârî, *İman*, 24.

²⁴ "İçinde köpek ve resim olan eve melekler girmez." Buhârî, *Bed' il-Halk*, 27.

²⁵ "Bütün ressamlar cehennemdedir." Müslîm, *Libas*, 99.

Kim ki muşavvir ola şüret düze didi Nebî
‘Ākıbet düzdügi şüret aña ateşdür müdām
Āhîretde dağı andan her biri cān isteye
Key şaşın taşvîr düzmek Hâkka yaraşur tamām
‘Aleyhi’s-selām Men Lebise’l-ħarîra fi’d-dünyā Lem Yelbishu Fi’l-
āhîrati²⁶ Şadağa

Kim ki dünyāda ħarîr giydi dir ol Ĥayr’ul-beşer
Āhîretde giymez ol böyle bil iy şāhib-kerem
Sözini kim tutdı buldı ol şırātu’l-mustaķîm
Anuñla ħûrıla ğılmān ola uçmağda maħrem
Ķāle Rasūlu’llāh ed-Dünyā Cîfetün Ṭalibuhā Kilābün²⁷
Cîfedür dünyā dağı diyü buyurmuşdur Rasūl
Aña her kim ṭalib oldıysa olupdur ol kilāb
Bu söz onlar içündür dînin bu dünyāya şatar
‘Ākıbet anlar çekerler nāruñ içinde ‘azāb
Ķāle Şalla’llāhu ‘Aleyhi Ve Sellem ed-Dünyā Sicnü’l-mü’mini ve
Cennetü’l-kāfiri²⁸

Mü’minüñ zindānı dünyādur buyurmuşdur Rasūl
Nitekim kāfire dünyā cennet oldı bî-gümān
Ġam yime el virmediyse sen de bu dünyā için
Çünkü bunuñ devleti bir ān ola ancak hemān
el-Mü’minüne Lā Yemūtüne Bel Yünkalüne Min Dāri’l-fenā’i İlä
Dāri’l-beķā’i²⁹

Mü’minler ölmezler hergiz didi Sulṭān-ı enbiyā
Bil ki geçdiler fenādan buldılar dār-ı beķā
Āhîret yarağını gör saña sen gerek ise

²⁶ “Dünyada ipek giyen onu ahirette asla giyemez.” Müslîm, *Libas*, 2.

²⁷ “Dünya bir cîfedir, onun talipleri ise köpeklerdir.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafā*, c. 1, s. 492.

²⁸ “Dünya müminin zindanı, kāfirin cennetidir.” Müslîm, *Zühd*, 1.

²⁹ “Müminler ölmezler onlar fani muvakkat olan dünya evinden baki ve ebedi olan ahiret evine göç ederler.” Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

Yoħsa Őoħra peŐimānlık fāyide kılmaz saħa
Ve Kāle (‘ as.) Lev ‘ Alimtüm Mā A‘ lemu Le-ďaħiktüm Kālilen Ve
Le-bekeytüm KeŐiran³⁰

Őöyle kim ben bildüğüm siz bilseñüz didi Rasūl
Az gülüp çok ağlamak eylerdüñüz siz her zamān
İmdi ğāfil yürüme dünyāda gülme sen müdām
Dāyimā ağla ki andan gülesiniz iy cüvān

Kāle (‘ as.) Men Yüridu’llāhu Bihi Ğayran Yufeĸĸihu Fi’d-dīn³¹

Ğayır virmek dilese Ğaĸ kimseye didi Ğabīb

Evvelā ‘ ilm içre anı ‘ ālim ü dānā ider

Kendü sevdāsına Allāh ĸoya ol tāt at idüp

Őoħra anuñ yirini Ğaĸ cennet-i me’vā ider

Ve Kāle (‘ as.) Ğayru’n-nāsi Men Yenfe‘ u’n-nāse³²

Nāsuñ Ğayırlısı oldur kim buyurmuşdur Rasūl

Nāsa nāfi‘ ola her-bār olmaya anda ziyān

Bu ĞadıŐle ‘ āmil ol var ‘ āĸil (ü) dānā iken

Olasın sevgüli Ğaĸĸuñ olma ğafletde bir ān

Ve Kāle (‘ as.) Őerrü’n-nāsi Men Yeďurru’n-nāse³³ Őadaĸa

Faħr-i ‘ ālem didi nāsuñ yaramazıdur müdām

Şol kişi kim nāsa zārarı doĸunur iy gedā

İmdi Őaĸın nāsi incitdüñ ise sen tevbe kıl

Ola kim Őuĸuñ ĸabūl eyleye senüñ de Ğudā

Kāle (‘ as.) İrĸamū Men Fi’l-arďı Yerĸameküm Men Fi’s-semā’i³⁴

Yirde ğarīb olana raħm eyleñüz didi Rasūl

Tā ki gök ehli size raħm eyleyeler dāyimā

Ya‘ ni tesbīħ ide melā’ike Őefĸatlı ĸula

³⁰ “Benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.” Tirmizî, *Ziħd*, 9.

³¹ “Allah kimin için hayır murad ederse onu dinde fakih kılar.” Buhārî, *İlm*, 13.

³² “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olanıdır.” Buhārî, *Meĸāzî*, 35.

³³ “İnsanların en Őerlisi insanlara zārarı dokunanıdır.” Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

³⁴ “Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin Tirmizî, *Birr*, 16.

Vireler şevâbını oña kabûl ide Hudâ
Kâle Rasûlu'llâh Şalla'llâhu 'Aleyhi Men Lem Yerham Lem
Yurham³⁵ Şadağa
Halkı esirge seni Hağ rağm ide dir ol Nebî
Kim ki şefkatlü ola esirgeyici Hağğdur oña
Şol kim esirgemeye Hağ kullarını zulum ide
Ol muğarrerdür ki rağmet itmeye Allâh aña
Kâle ('as.) İtteki Min Du'âi'l-mazlûmi Veleğ Kâne Kâfiran Şağğha³⁶
Fağr-i 'âlem didi çorğ mazlûm du'âsından tamâm
Şöyle kim kâfir de ise eyleme hergiz izâ
İmdi şağın kimseyi incidme hiç nâ-ğağ yere
Zîra mazlûm hağğını zâlimden alur ol Hudâ
Kâle 'Aleyhi's-selâm el-Hubbu Li'llâh Ve'l-buğğdu Li'llâh³⁷ Şadağa
Hağğ için sev Hağğ için buğğ eyle buyurdı Rasûl
Anları kim sevesin ya buğğ idesin iy hümâm
Ya'ni sevdüğün senün hiç ğarağ için olmaya
Dağı buğğ itdüğüne hiç ğarağ olmaya müdâm
Kâle ('as.) el-Müslimü Eğü'l-müslimi³⁸ Şadağa Rasûl
Müslim olan Müslimün birâderi didi Nebî
Zîrâ mü'min çarındaşuğdur çamu dinde 'ayân
Ne ki kendüne şanursağ öyle şan mü'minlere
Sen de Hağğkuğ olasın sevgülü kulı bî-ğümân
Kâle ('as.) Men Kâne Fî Ğâceti Ağğhi Kâna'llâhu (fî) Ğâcetihi³⁹
Kim ki bürâzeri Ğâcetinde bulunsa müdâm
Allâh anuğ Ğâcetinde bulına didi Rasûl

³⁵ "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." Buhârî, *Edeb*, 18.

³⁶ "Kâfir dahi olsa, mazlumun duasından sakınınız." Buhârî, *Zekât*, 1.

³⁷ "Allah için sev, Allah için buğğ et." Ebü Dâvüd, *Sünnet*, 3.

³⁸ "Müslüman, Müslümanın kardeşidir." Buhârî, *Mezâlim*, 3.

³⁹ "Kim müslüman kardeşinin bir sıkıntısını giderirse, Allah Teâlâ o kimsenin sıkıntılarında birini giderir." Buhârî, *Mezâlim*, 3.

İmdi hâcetinde bulun herkesün kâdir iseñ
Tâ ki Allâh hâcetün senün her dem ide kabûl
Kâle Rasûlu'llâh Şalla'llâhu 'Aleyhi Ve Sellem İne'l-^cayne
Hâkfun⁴⁰ Şadağa

Çorç yavuz göz çünki hâkdur böyle buyurdu Hâbîb
Her neye kim baksa yavuz göz oña ider eşer
Zeyn idüp gösterme kendüni hemân kimseye
Tâ yavuz gözden saña irişmeye hergiz zarar
Kâle'n-Nebiyü 'Aleyhi('s-selâm) Men Teşebbehe Bi-ğavmin
Fehüve Minhüm⁴¹ Şadağa

Kim ki kendin beñzede bir kavme buyurdu Rasûl
Ol kişi onlardan olur böyle bilsünler hemân
Key şağın başuña alma kâfirün kisvetini
Tâ ki kâfir olmayasın olma gâfil her zamân
Kâle Rasûlu'llâh Şalla'llâhu Lâ Yedhulu'l-cennete Kânet⁴²
Şol ki mü'minler içinde dâyimâ söz taşıya
Cennete girmez deyü buyurdu ol şems-i cihân
Ya' ni dimekdür ki gammâz ola nemmâm ola ol
İşi fitne ola aña olmaya cennet mekân
Kâle'n-nebiyyü ('as.) Lâ Yedhulu'l-cennete Kâti'u rağmin⁴³
Kim ki kaç' -ı rağm ide girmez muğarrer cennete
Rağm idüp ümmete dir Peyğamber-i âhîr zamân
Ya' ni her kim ağrabâsın şıla kılmaz terk idüp
Rağmet itmeye oña Hâk şöyle bileler 'ayân
Lâ Yedhulu'n-nâra Men Kâne Fî Kâlbihî Mişkâle Hâbbetin Mine'l-
imân⁴⁴ Nuğile mine'-İhyâ

⁴⁰ "Şüphesiz nazar hakıdır." Müslîm, *Selâm*, 42.

⁴¹ "Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır." Ebû Dâvûd, *Libas*, 4.

⁴² "Söz taşıyan cennete giremez." Buhârî, *Edeb*, 50.

⁴³ "Akrabalık bağlarını kesip koparan kimse Cennete giremez." Buhârî, *Edeb*, 11.

⁴⁴ "Kalbinde zerre kadar iman bulunan kimse cehenneme girmez." Müslîm, *İman*, 147.

Nāra girmez bu muḳarrerdür didi ol dīni pāk
Her kimūñ ḳalbinde mişḳāl zerre imāndan ola
Ḳoma tevāzu‘ eyle hem ḥayrı sen ‘āḳil iseñ
Dāyimā esirge anları ki miskinden ola
Ve Ḳāle (‘as.) Ve Lā Yedḥulu’l-cennete Men Kāne Fī Ḳalbihi
Mişḳāle Ḥabbetin Min Ḥardelin Min Ḳibrin⁴⁵ mine’l-İḥyā

Cennete girmez diyü buyurdı Sulṫān-ı Enbiyā
Her kimūñ ḳalbinde mişḳāl zerre kibr ola tamām
İmdi kibirden şaḳm varise ḳalbünden çıkar
Şāfi eyle kendüñi pek görme kimseden müdām
Ḳāle Ene Mina’llāhi Ve’l-enbiyā’u Minnī Ve’l-‘arşu Minnī Ve’l-
Kürsiyyü Minnī⁴⁶

Ben Ḥudā nūrandanım buyurdı Ḥabīb-i Ḥudā
Enbiyā benden daḥı hem ‘arş (u) kürsi bī-gümān
Ya‘ ni evvel rūḥuma Allāh tecellī eyledi
Şoñra ol nūrdan yaratdı ne ki var gizlü ‘ayān
Lī Ma‘a’llāhi Vaḳtün Lā Yese‘ū Fīhi Melekün Muḳarrabün Ve Lā
Nebiyye Mürselün⁴⁷

Ḥaḳḳıla benümle vardur bir zamān didi Rasūl
Şıḡmaz onda ne melek-i muḳarreb ne mürsel nebī
Bu sözi dimezdi ‘aled’devām iy yüzi aḳ
Ḥalvetinde söyleridi böyle añla ol Nebī
Ḳāle (‘as.) İtteḳū Firāsete’l-mü’mini Li-ennehü Yenzuru Bi-nūri’llāhi
Te‘ālā⁴⁸ Nuḳile Mine’l-Müslim Buḥārī

Mü’minūñ ferāsetinden ḳorḳuñuz didi Rasūl
Zīrā Ḥaḳ nūriyle nazar eyler anlar her zamān

⁴⁵ “Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olan kimse cennete giremez.” Müslim, *İman*, 147.

⁴⁶ “Ben Allah’tanım. Peygamberler bendendir. Arş bendendir. Kürsi bendendir.” Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

⁴⁷ “Benim Allah Teâlâ ile beraber olduğum öyle bir vakit vardır ki, benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek ne de bir mürsel nebi sığar.” Aclûni, *Keşfü’l-Hafâ*, c. 2, s. 173-174.

⁴⁸ “Müminin ferasetinden sakınınız. Zira o Allah’ın nuruyla bakar.” Tirmizî, *Tefsir*, 15.

Mü'min ol İmān getüre Hakkā kemāl-i şıdkile
Cennet-i a' lā ola tā ki saña her dem mekân
Kāle (' as.) Yuhşerü'n-nāsü Yevme'l-kiyāmeti ' Alā Niyyātim⁴⁹
Haşr olur niyyetleri üzre bu nās didi Rasūl
Şol kiyāmet günü kim kopsa gerekdür bī-gümān
İmdi niyyetiñi hayrile tamām eyle tamām
Olmaya şer niyyetüñ kim bulmayasın sen ziyān
Kāle'n-nebiyyü (' as.) es-Şalātü ' İmādü'd-dīn⁵⁰ Nuķile Mine'l-İhyā
Namaz dīnüñ diregidür didi ol şāhib-kerem
Kılagör vaķtiyle efđal ola a' mālūñ senüñ
Dağı melekler şevābı hem yazılır bī-gümān
Şöyle kim beş vaķti dürüst eger kılursañ senüñ
Kāle (' as.) İzā Tehayyertüm Fi'l-umūri Fe'sta' İnū Min Ehli'l-
kubūr⁵¹
Bir umūrda hayret alsa sizi añla her zamān
Maķbere ehlerinden isteñ yardım idüñ du' ā
Tā ki kabul eyleye dilegüñüz Perverdi-gār
Ümmetin esirgeyüp buyurmuşıdı Muşţafā
Kāle'n-nebiyyü ' Aleyhi's-selām en-Nefsü Hiye Şanemü'l-ekber⁵²
Nefs ulu putdur dir ol Hābīb-i Rabbü'l-' ālemīn
Kendüñi andan şaķın kim kılmasun seni helāk
Şöyle kim sen viresin her ne ki isterse müdām
' Āķıbet yoldan çıkarur ol ider seni helāk
Men Ceme' a'l-māle Bi'l-hayli Hābbeten Hābbeten Yuhliku'llāhu
Te' ālā Kūbbeten Kūbbeten⁵³

⁴⁹ "Kıyamet günü insanlar niyetleri üzere haşrolunurlar." Ebû Dâvûd, *Cihad*, 87

⁵⁰ "Namaz dinin direğidir." Buhârî, *İman*, 2; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 2, s. 31.

⁵¹ "İşlerinizde şaşkınlığa düştüğünüz zaman kabir ehlerinden yardım isteyiniz Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c. 1, s. 85.

⁵² "Nefs en büyük puttur." Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

⁵³ "Allah hile ile mal biriktirenin malını helak eder." Kaynaklarda böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

Ĥile idüp ĥabbe ĥabbe cem‘ iden mālđan kişi
Ķubbe Ķubbe ĤaĶĶ helāk eyler dir Ĥabīb-i Ĥudā
Ĥile ile cem‘ olan māl nice dñnyāda helāk
Ancılayım cem‘ iden her zarar ‘ uĶbāda bula
Ķāle Rasūlu’llāh (‘ as.) İñne’l-meyyite Le-‘ uzzibe Li-bukā’i Ehlihi⁵⁴
Meyyit ‘ azāb oluna deyu buyurmuřdır Rasūl
Ol zamān kim anuñ-içün ađlaya ehli müdām
İmdi ađlama ziyāde meyyit üstinde her ān
Rāzı ol ĤaĶĶ emrine ne ki gelürse iy hümām
Ķāle’n-Nebıyyü Şalla’llāhu ‘ Aleyhi Ve Sellem ed-Dīnū Fi’n-
naşīĥati⁵⁵

Dīn naşīĥatde dir ol Rasūl-i Rabbü’l-‘ ālemīn
ĤaĶ sözi diñle Ķabul eyle Ķutagör dāyimā
Kim naşīĥat diñleyüp dīnūñ Ķavī ola senūñ
Hem saña raĥmet nazarı ile nazār ide Ĥudā
Lā Uĥşī şenā’e ‘ Aleyke Kemā Eşneyte ‘ Alā Nefsike⁵⁶
Lā uĥşī didi münācātında ol ĥayru’l-enām
Ya‘ ni ben saña şenā idemedüm yā Rabbenā
Kendü nefsūñ üzerine şenā itdüğüñ gibi
ĤaĶĶa nisbet bu ‘ acz maĶāmıdır dostum aña
Rabbenā Ātinā Fi’d-dñnyā Ĥaseneten Ve Fi’l-āĥireti Ĥaseneten Ve
Ķınā ‘ Azābe’n-nār⁵⁷

Yā İlāhī saña ĥamd ü ‘ aczimüz bildüñ hemān
Ĥamdümüz hep bir nefes şükri degüldür yā Kerīm
Vir bize dñnyāda iyilik āĥirette hem-çünān

⁵⁴ “Ölü, ailesinin ağlaması sebebiyle kabirde azaba duĶar olur.” Buhārī, *Cenāız*, 33.

⁵⁵ “Din nasihatıdır.” Buhārī, *İman*, 42.

⁵⁶ “Sana hakkıyla senā (övgü) etmem mümkün değildir; ancak sen kendini hakkıyla bildiğin için, kendi kendine senā edersin.” Müslīm, *Salāt*, 222.

⁵⁷ “Ey Rabbimiz! Bize dñnyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.” Müslīm, *Zikr*, 26; Ebü Dāvūd, *Salāt*, 381.

Dağı bizi ateş ‘azābından kırtar yā Raḥīm

Temmet Hāzīhi'l-kitābü Bi-hamdi'llāhi Ve ‘Avnihi Ve Ḥüsni
Tevfīkihi

SONUÇ

Türk-İslâm edebiyatı sahasında Hz. Muhammed'in hadislerinin tercümesi şeklinde çok sayıda mensur ya da manzum eser kaleme alınmış, ekseriyetle edebî ve sanatsal kaygılardan uzak bulunan bu eserler vasıtası ile Müslüman Türklerin ibadet ve muamelata dair yaşantılarına katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Hz. Peygamber'in nasihatlerinin duyurulması, farzların ve Hz. Peygamber'in sünnet-i seniyyesinin öğretilmesi, Müslüman Türk halkının bireysel ve sosyal yaşamında yapması gerekenler hakkında bilgilendirilmesi ve irfanî bilginin toplum nezdinde yaygınlaştırılması maksadıyla kaleme alınan manzum kırk hadis tercümelerinden birisi de incelememize konu olan eserdir. Manzum hadis tercümesi türündeki eserlerin en fazla telif edildiği XVI. yüzyıla ait olduğunu düşündüğümüz eser, hacim itibari ile küçük, ancak ihtiva ettiği hadislerin verdiği mesajlar itibari ile Müslümanlar için önemli bir çalışmadır. Eser, edebî ve sanatsal kaygılardan tamamen uzak, Müslüman Türklere manevî yaşantılarında faydalı olacak hususlarda nasihat vermeyi amaçlamış olup Türk-İslâm edebiyatı içerisinde önemli edebî türlerden olan kırk hadis türüne katkı sağlamıştır. Eserde yer alan hadisler Osmanlı toplumunun dünya ve ahiret hayatına bakışı ile bireysel hayatlarında ve kişilerarası ilişkilerinde önem verdikleri hususlar hakkında da ipucu vererek Osmanlı toplumunun inanç dünyası ve zihniyetini ortaya koyması bakımından da dikkate değer bir görünüm arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- ACLÛNÎ, *Keşfü'l-Hafâ*, Lübnan-Beyrut, 1988, C. 1-2.
BUHÂRÎ Muhammed bin İsmail, *Sahih-i Buhârî*, Mektebetü'l-İslâmiyye, Kahire, 1979, C. 1-8.
ÇİÇEKLER Mustafa, “Mesnevî”, *DİA*, Ankara, 2004, C. 29, s. 320-322.
EBÛ DÂVÛD Süleyman bin Eş'as bin İshak el-Ezdî es-Sicistânî, *Sünen-u Ebî Dâvûd*, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997, C. 1-5.
İBNÛ'L-CEVZÎ, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, Beyrut 1983, C. 1-2.
İPEKTEN Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul, 2003.
KARAHAN Abdülkadir, *İslâmî Türk Edebiyatı'nda Kırk Hadis*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991.

- KARAHAN Abdülkadir, “Kırk Hadis”, *DİA*, Ankara, 2002, C. 25, s. 470-473.
- KARTAL Ahmet, *Doğu'nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatı'nda Mesnevî*, Doğu Yayınevi, İstanbul, 2014.
- KETTÂNÎ, *er-Risâletü'l-Mustatrafe*, çev. Yusuf ÖZBEK, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- KILIÇ Müzahir, “Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2001, s. 93-103.
- MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn Müslim bin el-Haccâc, *Câmiu's-Sahîh*, Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, Kahire, 1955, C. 1-5.
- PALA İskender, “Nasihatnâme”, *DİA*, Ankara, 2006, C. 32, s. 408-409.
- SARAÇ M.A. Yekta, *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2013.
- SEVGİ Ahmet, “Molla Câmi'nin Erbaîn'i ve Türkçe Manzum Tercümeleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, 1999, S. 6, s. 1-145.
- TİRMİZÎ Muhammed bin İsa, *Sünen-i Tirmizî*, Mektebetü'l-İslâmiyye, Kahire, 1938, C. 1-5.
- ÜNAL İ. Hakkı, “İslam Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Vefî'nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 39, s. 137-146.
- ÜNVER İsmail, “Mesnevî”, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986, S. 415-416-417, s. 430-563.
- YAZICIOĞLU Ahmed Bîcan, *Envârü'l-Âşıkîn*, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2015.
- YILDIRIM Selahattin, *Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları*, Dârü'l-Hadis, İstanbul, 2000.
- YILDIZ Âlim, “Sirâci'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 1, s. 127-150.
- Manzum Hadis Tercümesi*, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 5237/1, Varak No: 1-54.
- <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/manz%C3%BBm-had%C3%A5es-tercemesi/132787> Son Erişim Tarihi: 14.06.2017